

Justitiekansler Tuomas Pöysti meddelar att han övergår till nya uppgifter och att han lämnar sin nuvarande tjänst i slutet av juli. I praktiken slutar han redan i slutet av april 2025. Hösten 2025 kommer han att fortsätta sin karriär i en internationell miljö inom den privata sektorn, med fokus på rättsliga frågor som gäller digital teknik och god förvaltning samt EU-rätt. I sitt anförande berättar Tuomas Pöysti om sina tankar i samband med att han lämnar tjänsten som justitiekansler.

Justitiekansler Tuomas Pöysti övergår till nya internationella uppgifter

Jag har sagt upp mig från tjänsten som justitiekansler i statsrådet och i praktiken lämnar jag tjänsten efter min semester i slutet av april. Tjänsten som justitiekansler tillsätts den 1 augusti 2025. Min avsikt är att från och med hösten 2025 börja arbeta i en internationell miljö med juridiska frågor som gäller ny teknik och EU-rätt. Uppgiften finns inom den privata sektorn och förutsätter god förvaltning, oberoende och suveränitet. Närmare bestämt är det fråga om en uppgift inom den europeiska advokatbranschen. Min avsikt är också att fortsätta med och stärka den aktiva juridiska forsknings- och publikationsverksamheten. Närmare information om mina planer ges senare då det finns mer att berätta.

Tjänsten som justitiekansler i statsrådet är en utmärkt utsiktsplats till det finländska rättsväsendet och samhället. Jag har varit mycket motiverad och har fått tjäna fosterlandet med stöd av kunnig personal och en utmärkt arbetsgemenskap. Jag har fått njuta av ett gott samarbete och en fungerande växelverkan med tillsynsobjekten och samarbetspartners. Mitt beslut att övergå till en europeisk verksamhetsmiljö påverkades av personliga aspekter och av min övertygelse om att jag ännu kunde ha något nytt att ge det europeiska och finländska samhället, människorna och företagen samt den rättsliga praxisen.

Juridiska frågor som gäller digital teknik och EU-domstolen har vid sidan av förvaltningsrätten hela tiden varit central för min juristkarriär och juridiska forskning. Jag har för avsikt att under min karriär ännu en gång fokusera på frågor inom digitalisering och EU-rätt i en europeisk verksamhetsmiljö. Utvecklingen sker snabbt inom detta område. På ett personligt plan handlar det också om en passion, men inte enbart det. Rättsliga frågor som gäller reglering och utnyttjande av digital teknik samt konkurrens och god förvaltning är i dessa tider av AI-omställningen och den snabba utvecklingen av annan ny teknik och den stormiga internationella utvecklingen grundläggande framtidsfrågor för en effektivt fungerande europeisk social marknadsekonomi och demokrati. Dessa vill jag genom mitt eget arbete ännu påverka ur ett nytt perspektiv samt lära mig mer och skapa nytt.

Jag har innehaft den krävande tjänsten som justitiekansler i statsrådet i sju år – dessa år har varit otroligt händelserika men också i viss mån dystra. De har inrymt två undantagsförhållanden och många exceptionella händelser som i betydande grad sysselsatt den högsta laglighetsövervakningen: coronapandemin och omedelbart därefter den dramatiska försämringen av säkerhetsläget till följd av Rysslands anfallskrig, den fientliga hybridpåverkan som riktats mot Finland och Finlands snabba anslutning till försvarsalliansen Nato. Dessa situationer har lett till regleringsbehov och behov av juridisk tolkning och tillsyn, då lagstiftningen nödvändigtvis inte har varit uppdaterad. Men i enlighet med rättsstatsprincipen har man i Finland strävat efter att svara på dessa och iakttagandet av rättsstatsprincipen har säkerställts med alla medel i den högsta laglighetsövervakningen. Den viktigaste biten har ändå varit de helt vanliga juridiska problemen i medborgarnas och de finländska företagens vardag och de tusentals och åter tusentals ärenden i anknytning till detta samt alla de ärenden där förtroendet för lagligheten har stärkts genom att den högsta regeringsmaktens beslut har korrigerats vid laglighetsövervakningen. Inom justitiekanslerns laglighetsövervakning begärdes år 2024 korrigeringar gällande 21 procent av de 1898 ärenden som presenterades vid statsrådets sammanträden och republikens presidents föredragningar.

Den högsta laglighetsövervakningen har utvecklats avsevärt under de senaste åren. I fråga om formbundenhet, systematik och genomslag har justitiekanslerns förfaranden och tillvägagångssätt inom laglighetsövervakningen genomgående stärkts under min ämbetsperiod. Uppgiftsfördelningen mellan de två högsta laglighetsövervakarna i Finland, justitiekanslern i statsrådet och riksdagens justitieombudsman har likaså förnyats avsevärt. I praktiken omfattas största delen av ärendena de facto av arbetsfördelningen. I nuläget har behandlingen av klagomål en klart större roll i laglighetsövervakningen hos riksdagens justitieombudsman än hos justitiekanslern, som också behandlar nästan ett par tusen klagomål per år, men där en mer omfattande del av laglighetsövervakningen fokuserar på andra metoder för laglighetsövervakning. Båda laglighetsövervakarna har olika profiler och prioriteringar. Justitiekanslersämbetet fungerar för närvarande dessutom som en oberoende extern rapporteringskanal i enlighet med EU-lagstiftningen och den nationella lagstiftningen om skydd för visselblåsare.

Justitiekanslern har som viktig uppgift att övervaka lagenligheten hos regeringsmakten. Uppgiften innefattar förhandsövervakning av författningar och annan övervakning av lagenligheten i lagberedningen. Dessa har utvecklats målmedvetet under de senaste åren. Den finländska grundlagskontrollen baserar sig på flera olika institutioners verksamhet som kompletterar varandra. Justitiekanslerns förhandsgranskning av författningar vidareutvecklas i den riktningen att statsrådet i egenskap av det statsorgan som ansvarar för lagberedningen bereder regeringspropositioner i enlighet med grundlagen och de internationella människorättsförpliktelserna samt EU-rätten. Justitiekanslern

har till uppgift att genom laglighetsövervakningen säkerställa att detta sker eller att statsrådet lämnar en juridiskt tillräckligt hållbar proposition till riksdagen om en ändring av tolkningen. Justitiekanslerns förhandsövervakning av författningar tryggar för sin del grundlagsutskottets förutsättningar att koncentrera sig på propositioner som kräver dess tolkning. Tröskeln för justitiekanslern att ingripa har sänkts och systematiserats (se Toimenpidekynnys lainvalmistelun laillisuusvalvonnassa, <https://oikeuskansleri.fi/-/oikeuskansleri-tuomas-poysti-toimenpidepidekynnys-lainvalmistelun-laillisuusvalvonnassa> (K 19/2022 rd, s. 12–20)). Antalet begäranden om korrigerings som justitiekanslern gjort i samband med laglighetskontrollen är ett tecken på detta.

Justitiekanslerns grundlagsenliga uppgift att lämna juridiska uppgifter och utlåtanden har systematiserats och fått en skriftlig form och formbundenhet (se Justitiekanslerns brev 24.3.2022 OKV/702/24/2022, https://oikeuskansleri.fi/documents/1428954/110061461/Oikeuskanslerin_kirje_ministerioille_OKV_702_24_2022_1.pdf/04d2b341-ab61-6500-d70f-852b5852689c/Oikeuskanslerin_kirje_ministerioille_OKV_702_24_2022_1.pdf?t=1664777128427). Justitiekanslerns utlåtanden handlar inte om att konsultera regeringen, utan på basis av förarbetena till grundlagen är det fråga om föregripande laglighetsövervakning. De förnyade förfarandena motsvarar mycket väl internationell god praxis. Till ministeriets uppgifter hör att ge regeringen rådgivning. Justitieministeriet har en betydande konsultativ roll som stöd för ministerierna. Uppgiftsfördelningen mellan de högsta laglighetsövervakarna och de nya uppgifterna och prioriteringarna har genomförts på ett lyckat sätt eller åtminstone fått en lyckad start i justitiekanslersämbetets vardag. Även i dessa svåra tider är skyddet av den nationella säkerheten också föremål för den högsta laglighetsövervakningen och domstolskontrollen på ett heltäckande sätt (se justitiekanslerns anförande i berättelsen till riksdagen K 11/2024 rd, sidorna 12–25, i synnerhet s. 22–25, <https://oikeuskansleri.fi/sv/-/inledningsanforande-av-justitiekansler-tuomas-poysti-i-justitiekanslerns-i-statsradet-berattelse-for-2023>). Då Europa just nu är stormigt och bräckligt, har detta en stor betydelse både i princip och praktik.

Den högsta laglighetsövervakningens arbete och verksamhet för att trygga människors, företags och hela det finländska samhällets rättigheter och rättvisa på ett balanserat sätt kräver kontinuerlig utveckling och förnyelse. Det här sker genom omsorgsfull prövning. Förnyandet görs och måste göras med respekt för tidigare traditioner och god praxis. Med gott mod ger jag nu över justitiekanslerns uppgifter till nya krafter. Utvecklandet av institutionen och det dagliga arbetet som finländarnas tjänare fortsätter.